

promicanje sociokulturne nego socioekonomske historijske znanosti, stavljaju u žarište svog proučavanja događaj kao autonomnu činjenicu s točnim vremenskim i prostornim određenjem, događaj kao začetnika promjena u društvenoj strukturi. O tome progovara i ostarjeli korifej Braudel: »Događaji su prašina, kratki bljeskovi, koji se, jedva i primijećeni, vraćaju u noć, često i zaborav. Ipak, svaki događaj, ma koliko kratak, nosi svjedočanstvo, osvjetljava kutove, pa i duboke slojeve historije. A to se ne odnosi samo na politički, već i na svaki sektor historije.«³

Interesantno je i to da autor, uz povremeno omalovažavanje marksističke historiografije, ipak cijeni plodonosnim njezine impulse i utjecaj na neke od analista. Povijest (*res gestae*) samo je jedna, jedan je i problem afirmacije historije kao znanosti i borba za njezino dostojno mjesto u suvremenom društvu. Različiti pristupi tretiranju iste problematike ne bi smjeli prijeći da se, uz neizbježne ograde, ne prouče i prihvate određeni poticaji koje pruža analistička historiografija. Iako su, citirajmo mišljenje hispanista Richarda Herra, »pojmovi socijalna struktura i konjunktura za njih postali simbol vjere, njihov Sezame, otvori se«,⁴ na mjestu je i Stoianovicheva tvrdnja da je, uza sve greške i lutanja, rad analista pomogao redefiniranju historijske znanosti i otvorio neslućene perspektive za njen razvoj. Vrijednost njegova djela i jest u ukazivanja na te činjenice.

Zoran Batušić

ANTIHISTORIJSKI STRUKTURALIZAM C. LÉVI-STRAUSSA

Na primjeru »Strukturalne antropologije«¹

Već pri površnom pogledu na dvadeseto stoljeće uočava se zastrašiv bljesak razvoja gole tehnike; a sva težina toga problematičnoga napretka svakako počiva na, do našega stoljeća, neslućenim dostignućima prirodnih znanosti. Nekoć, vijekovima životni uvjeti ostajahu isti, dok danas, jedna ljudska generacija doživljava i po nekoliko potpunih mijena okoliša i načina življenja. Takav tempo kretanja dijela čovječanstva neminovno je donio veliki broj novih zagonetaka društvenim znanostima, za čije su rješenje nedovoljna polazišta i metode kojima se raspolagalo u prošlosti. Stoga su se društvene nauke, u posljednjih sto godina, uveliko dale na traženje načina: kako shvatiti novonastalu svjetsku zbrku; a istodobno se kompleksnije prilazi prijašnjim problemima, za koje se smatralo da su konačno riješeni i spoznati.

Jedan od novih putova kojima se pokušavaju uputiti društvene znanosti zsigurno je strukturalizam, koji, kao osnovni pristup istraživačkome radu, uzima sve veći broj znanstvenika. Za marksiste, a napose historičare, u smislu opas-

³ Isto, 230.

⁴ Isto, 232.

¹ Ovo je radnja iz »Metodologije historije« kod prof. dr M. Gross na postdiplomskom studiju Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

nosti, izuzetno je važna pojava i razvoj antihistorijskog strukturalizma, čije zapostavljanje (koje ide i do potpune negacije) značenja vremenske dimenzije za razvoj društvenih fenomena ukida potrebu za historijom kao znanosti koja proučava kretanje ljudskoga društva kroz vrijeme. Uz M. Foucaulta i L. Althussera, najznačajniji je predstavnik antihistorijskog strukturalizma, a i jedan od utemeljitelja strukturalizma uopće, Claude Lévi-Strauss, čije je djelo, »Strukturalna antropologija«, nedavno prevedeno na hrvatski jezik. Prijevod podosta kasni, jer je knjiga napisana 1956. godine (1958. god. prvi put je objavljena u Parizu), a nakon toga je Lévi-Strauss imao veliki broj polemika sa svojim kritičarima, pa je njegova misao, ne samo zbog toga, doživjela određene promjene.² No, i uz spomenuti nedostatak, moguće je, na primjeru »Strukturalne antropologije« sasvim jasno razumjeti osnovnu tendenciju antihistorijskog strukturalizma autora; to više, što knjiga većim dijelom ima teoretski i metodološki karakter. Ovaj prikaz »Strukturalne antropologije« pisan je sa stajališta historičara, ponajprije zainteresiranog za Lévi-Straussov odnos prema historijskoj znanosti, kroz njegovu prizmu antihistorijskog strukturalizma. Zato će spektar ostalih problema u knjizi biti dodirnut samo u vezi s tim pristupom. Lévi-Strauss je tridesetak godina proveo među indijanskim plemenima Južne i Sjeverne Amerike, proučavajući život tih primitivnih zajednica. Ništa neobično, jer za etnologa je to postao već sasvim uobičajen način istraživačkog rada. Ali, rezultati do kojih je došao, a posebno metoda koju je primjenjivao, pobudili su veliki interes ne samo etnologa, već i u ostalim društvenim naukama, poglavito stoga što je Lévi-Strauss vrlo dobro razjasnio svoju metodologiju, a potom ju je stavio u odnos s drugim srodnim znanostima.

Kad govori o postanku svoje metode, Lévi-Strauss naglašava da je strukturalizam gotovo u cijelosti preuzeo od lingvističke škole R. Jacobsona. Stoga ne začuđuje što su sva razmišljanja i analize u »Strukturalnoj antropologiji« prožeti primjerima i usporedbama s lingvističkoga područja.

Oduvijek su prirodne znanosti, konstatira Lévi-Strauss, u pogledu pouzdanosti i iscrpne opravdanosti svojih znanstvenih rezultata, bile daleko ispred društvenih nauka. Zahvaljujući primjeni strukturalne analize, suvremena je lingvistika na svome polju ostvarila takve spoznaje koje se, po egzaktnosti, mogu uspoređivati s onima prirodnih nauka. Ti izvanredni rezultati suvremenih lingvističkih istraživanja osnovni su argument koji bi, smatra Lévi-Strauss, morao potaknuti društvene znanosti da usvoje strukturalne metode, ukoliko i nadalje ne žele ostati na općoj i vlastitoj znanstvenoj periferiji. Namjeravajući opravdati prenošenje osnovnih lingvističkih metodskih načela na područje etnologije i antropologije, Lévi-Strauss razrađuje odnos lingvistike i antropologije.

Fonologija, najrazvijenija grana lingvistike, »[...] odbija da termine tretira kao nezavisne entitete, uzimajući, naprotiv, kao bazu svoje analize odnose među terminima; ona uvodi pojam sustava [...]«.³ To je ujedno i kratko određenje biti strukturalizma uopće, a zbog te odlike: »Fonologija mora, prema društvenim znanostima, odigrati istu preporoditeljsku ulogu kakvu je nuklearna fizika, na primjer, odigrala za sve egzaktne znanosti zajedno«;⁴ jer, »zabluda

² I. Kuvačić: »Strukturalizam C. Lévi-Straussa«, pogovor »Strukturalnoj antropologiji«, 397–398.

³ C. Lévi-Strauss: »Strukturalna antropologija«, Zagreb 1977, 43.

⁴ Isto, 43.

tradicionalne sociologije, kao i tradicionalne lingvistike, jest što su se bavile terminima, a ne odnosima između termina.⁵ Fonemi su jedinice koje tvore fonološke sustave, a oni su polazište lingvističkih proučavanja. Isto tako; srodstvo, srodstveni odnosi i sustavi srodstva baza su sociološkoga, tj. etnološkog i antropološkog istraživanja. Fonemi su elementi značenja, na svoj način to su i termini srodstva, pa prema tome: »[...] u jednom drugačijem redu stvarnosti fenomeni srodstva istog su tipa kao i lingvistički fenomeni.«⁶ Zatim se problem bliskosti i mogućnosti prožimanja lingvistike i antropologije promatra u odnosu kulture i jezika uopće. Odbacuju se ekstremni stavovi; nepostojanje bilo kakva odnosa između kulture i jezika, i obratno, njihove potpune korelacije; a priklanja se umjerenoj hipotezi, da se »[...] među izvjesnim aspektima i na izvjesnim nivoima [...]«⁷ može naći korelacija kulture i jezika. Zadatak je lingvisti i antropologa da zajedno rade na otkrivanju tih sastajališta, a glavni korisnik dobivenih rezultata bit će buduća antropologija, koja će uz pomoć različitih metoda i disciplina pokušati cjelovito spoznati čovjeka.

Iako Lévi-Strauss nekoliko puta napominje da je etnolog koji se bavi samo predmetima svoje znanosti, »Strukturalna antropologija« nipošto nije isključivo etnološki rad, jer se tu isprepliću razmišljanja (reforma metode i cilja društvenih znanosti, te njihovo ujedinjenje) čije pretenzije sigurno prelaze i najšire shvaćenu etnologiju. Prije nego budu dotaknuta naredna gledišta Lévi-Straussa, a u svrhu njihova boljeg razumijevanja, valja pripomenuti da je on još za studentskih dana veliku pažnju poklanjao Freudovoj psihoanalizi i problemu podsvjesnih pokretača ljudskog djelovanja.

Naime, jedna je od osnovnih vrlina fonologije to što ona »[...] prelazi od proučavanja lingvističkih svjesnih fenomena na ono što pripada njihovoj nesvjesnoj infrastrukturi [...]«⁸; isto su tako društveni fenomeni samo površinski izrazi iza kojih se nalazi nesvjesna infrastruktura. Upravo je to nesvjesno, koje Lévi-Strauss naziva i općim zakonom, pozadina vanjskih manifestacija lingvističkih i socioloških fenomena, a krajnji cilj odgovarajućih znanosti treba biti spoznaja toga skrivenog općega zakona, njegovo prevođenje u domenu svjesnoga. (Taj zajednički, nesvjesni, opći zakon je i posljednje opravdanje za prenošenje strukturalnog metodskog modela iz lingvistike u etnologiju i antropologiju.) Kad govori o kulturi i jeziku kao predmetima etnologije i lingvistike, Lévi-Strauss naglašava da među njima mora postojati neki odnos, pošto su »[...] jezik i kultura dva paralelna modaliteta jedne temeljnije aktivnosti [...]«⁹ ljudskoga duha. Ne kaže se ni približno što je to »ljudski duh«, već ga se naziva »nepredviđenim fantomom«¹⁰ koji je, iako nepozvan, svagdje prisutan; pokreću ga »skrovite opruge«,¹¹ a demistificirat će ga buduća, gore spomenuta, antropologija. U nekoliko navrata interpretira se i Marx, čija misao, smatra Lévi-Strauss, potvrđuje njegovo poimanje sistema nesvjesnog.¹²

⁵ Isto, 58.

⁶ Isto, 44.

⁷ Isto, 89.

⁸ Isto, 43.

⁹ Isto, 80.

¹⁰ Isto, 80.

¹¹ Isto, 89.

¹² Isto, 35 i 105–6.

Kratka naznaka Lévi-Straussovog shvaćanja društvenih znanosti, odnosa lingvistike i antropologije, i problema nesvjesnog, imala je ukazati na rubove njegove misli, s kojih će lakše biti uočen njegov odnos prema historiji i historizmu.¹³ Tražiti početke antihistorijskog strukturalizma znači vratiti se rađanju suvremene lingvistike. Tradicionalna lingvistika i filologija u središte svoga promatranja stavljaju historiju jezika, njegov razvoj, genetiku; jezik se poima kao sredstvo komuniciranja između ljudi, naroda, dok suvremena, strukturalna lingvistika, koja potkraj devetnaestog stoljeća počinje svoj veliki pohod na čelu s Ferdinandom de Saussureom, uzima jezik kao samostalan, izoliran, sustav koji ima svoje unutrašnje zakone, a odnosi pojedinih elemenata mogu se izražavati matematički. Dijakronija, razvoj u vremenu, postaje suvišan teret, te se kao nebitan zanemaruje i eliminira iz lingvističkih istraživanja. Sinkronička, strukturalna i statička metoda uspjela je visoko uzdići egzaktnost pojedinih lingvističkih područja, pa je razumljivo što je ta metoda privukla pažnju i nelingvističkih znanstvenika, koji tako ulaze u front antihistorijskog strukturalizma.

Da bi mogao prići kritici tradicionalne, nestrukturalne etnologije, Lévi-Strauss daje jasne definicije etnografije, etnologije i antropologije (»kulturna« ili »socijalna«). Najkraće rečeno etnografija se »[...] sastoji od promatranja i analize ljudskih grupa uzetih u njihovoj posebnosti [...]«¹⁴; to se izvodi neposrednim promatranjem i opisivanjem. Rezultati etnografskog rada služe etnologiji koja je »[...] prvi korak prema sintezi«.¹⁵ Sinteza se provodi u nekoliko smjerova; stvaraju se zaključci i vrše grupiranja. Socijalna ili kulturna antropologija izvodi konačnu sintezu na temelju etnografskih dokumenata i etnološke sinteze. Antropologija i etnologija nalaze se u istom odnosu kao etnologija i etnografija: »To su, u stvari, tri etape ili tri momenta jednog istraživanja, a davanje prednosti nekom od ovih termina samo izražava predominantnu pažnju okrenutu prema jednom tipu istraživanja, koji nikada ne može isključivati druga dva.«¹⁶ Dosadašnje kretanje razvoja sociologije potpuno je raspršilo njene prvotne ambicije da bude kruna svih društvenih znanosti. Usljed njena raspada na grane, više nema tradicionalnog suprotstavljanja povijesti i sociologije, već se to čini između povijesti i etnologije, pošto neki etnolozi nastoje raditi poput povjesničara, dok drugi žele, iz svog rada, potpuno eliminirati povijest. »[...] ili naše (etnološke, op. a.) znanosti pristaju u dijakronijsku dimenziju fenomena, to jest u njihov red u vremenu, pa su one nesposobne iz njih napraviti povijest; ili one pokušavaju raditi poput povjesničara, pa im izmiče dimenzija vremena«.¹⁷ Tom formulacijom odnosa povijesti i etnologije (etnografija, etnologija i kulturna antropologija), Lévi-Strauss započinje dijalog s najznačajnijim predstavnicima pojedinih etnoloških pravaca, s obzirom na njihovu metodologiju. Kritika ima konstruktivan karakter, tj. afirmirajući ili negirajući metodološke stavove prethodnika, on istodobno izgrađuje svoje shvaćanje etnološke metode.

¹³ Lévi-Strauss neprekidno upotrebljava termin »povijest«, iako je često riječ o historiji kao znanosti.

¹⁴ Lévi-Strauss, n. dj., 12.

¹⁵ Isto, 362.

¹⁶ Isto, 363.

¹⁷ Isto, 13.

Baveći se sintezom, podosta etnologa primjenjuje evolucionistički model koji je zapravo izraz utjecaja bioloških znanosti. Po Lévi-Straussu, takav pristup u proučavanju kulture nije primjeren i daje zaključke koji nemaju potvrdu u stvarnosti, već su rezultat samovoljnih konstrukcija. Evolucionizam biologa na kraju opravdava biološka veza reprodukcije; »[...] konj zbiljski rađa konja [...]. Naprotiv, jedna sjekira nikada ne rađa drugu sjekiru«¹⁸; to jest između dva kulturna elementa, ma kako oni bili bliski i »isti«, nikada nema kontinuiteta koji bi mogao biti empirijski dokazan. Ako bi se u kulturi htjela opravdati hipoteza evolucije jednog tipa u drugi, »[...] trebalo bi biti sposoban dokazati da je jedan od tipova primitivniji negoli drugi, da, s obzirom na to što je tip primitivan, on nužno evoluirao prema drugom obliku; napokon da ovaj zakon djeluje rigoroznije u centru regije negoli na njezinoj periferiji«.¹⁹ To je nemoguće dokazati činjenicama, pa je time svaka »[...] teorija prežitka uzaludna [...].«²⁰ Kritizirajući evolucionističke interpretacije u etnologiji, Lévi-Strauss se neprekidno poziva na F. Boasa i njegovo djelo, koje »[...] dokazuje koliko je varljivo nastojanje saznati — kako su stvari dospjele do toga da budu ono što jesu — odreći ćemo se da — razumijemo povijest — kako bismo, od studija kultura, napravili jednu sinkronijsku analizu odnosa među njihovim konstitutivnim elementima, u sadašnjosti«.²¹ Kod pojedinih dijelova »Strukturalne antropologije«, koji imaju apstraktno i više verbalno obilježje, možemo doći u dilemu što se tiče negiranja dijakronije kao metodskog polazišta; ali ovdje, gdje je kritika konkretna i određena, nema sumnje: Lévi-Strauss nedvosmisleno afirmira antihistorijsku metodu; a nama samo ostaje odrediti, koliko i dokle. On se opet suglašava s F. Boasom koji, također, ne ide u krajnost, tj. ne zapada u povijesni agnosticizam, već je njegova kritika »[...] usmjerena protiv tobožnjih univerzalnih zakona ljudskog razvoja i generalizacija [...].«²² Historizmu ostavljeni prostor ograničen je na minimum, koji je uglavnom zanemariv.

Kao opipljiv dokaz ispravnosti navedenih gledišta, Lévi-Strauss uzima primjer društvenih struktura s etnološkog područja. U primitivnim društvenim grupama (pleme, selo) Amerike, Azije i Oceanije često dolazi do podvojenosti; diobe jedne grupe na dvije organizacije, koje se u različitom stupnju suprotstavljaju jedna drugoj. Mnogo je pojedinih plemena koja žive na tom dualističkom principu, no isto je tako velik i broj oblika dualističkih organizacija. Osim toga, kad se analizira svaka društvena grupa, vidi se da uzroci rascjepa pojedinih grupa nisu podudarni, kao ni funkcije koje imaju nastale organizacije. Postavlja se pitanje početka i kraja te podjele. Evolucionističkom i difuzionističkom rješenju toga problema odriče se valjanost, jer se u oba slučaja odabire jedan tip dualističke organizacije, iz kojeg se izgrađuje model na koji bi se, potom, »spekulativnom metodom«,²³ tj. bez ikakve stvarne osnove, svclli svi ostali tipovi. Kritici je izložena i škola Malinowskog, koja potpuno zanemaruje sve povijesne podatke, »[...] pod izlikom da povijest etnologa nije dovoljno dobra da bi se za nju isplatilo mariti [...].«²⁴ I to izbjegavanje svake povijesti

¹⁸ Isto, 14.

¹⁹ Isto, 18.

²⁰ Isto, 18.

²¹ Isto, 20.

²² Isto, 18.

²³ Isto, 21.

²⁴ Isto, 22.

i povijesnih informacija nema stvarnog temelja, pošto »I vrlo malo povijesti [...] bolje je negoli nikakva povijest«. ²⁵ No, prava oštrica kritike Malinowskog i njegovih nastavljača okrenuta je u drugom pravcu. Oni, kaže Lévi-Strauss, misleći zaobići svaku povijest, zapravo postupaju kao povjesničari; jer u svojim etnološkim studijama neprekidno vrše generalizacije i klasifikacije, koje ne nalaze potvrdu u proučavanim društvima, nego su odrazi »[...] naših kategorija i naših problema [...]«, ²⁶ a to je način funkcionalističke metode, koji su ipak formulirani povjesničari.

Zaključuje se da je kritika evolucionizma i difuzionizma u etnologiji otkrila paradoks; kad etnolog misli da se bavi poviješću, »[...] bavi se onim što je povijesti suprotno« ²⁷; a kad se nastoji suzdržati od povijesti, najviše nalikuje povjesničaru. Zato Lévi-Strauss želi, u skladu sa svojim shvaćanjima, ustanoviti pravi odnos historije i etnologije. Najprije se promatraju povijest i etnografija. One, proučavajući društva »[...] koja su drugačija od onih u kojima mi živimo«; ²⁸ objektivno mogu današnjim ljudima samo približiti uopćena iskustva drugih vremena i drugih dijelova svijeta. Cilj historije i etnografije ne može biti »točna reprodukcija« prošlosti, jer se obje bave »sustavima predodžaba« koje su imale različito značenje kod pojedinaca u povijesti, a osim toga, i predodžbe ispitivača drugačije su od onih koje on nalazi u prijašnjim vremenima. Uvijek se u historiju polagalo puno više povjerenja nego u etnografiju, jer se historija temelji na dokumentima velikog broja promatrača, koji se mogu međusobno provjeravati; a etnografija je podlijegala sumnjama, jer je izvještaje o nekoj »njenoj« društvenoj zajednici sastavio samo jedan čovjek — etnograf. Lévi-Strauss opovrgava takvo suprotstavljanje, pošto su danas malobrojna etnografska područja koja nisu obrađena od više znanstvenika. Pa da i nije tako, kaže on, čemu različito vrednovati etnografiju i historiju, kad su i pojedini povijesni dokumenti ipak djelo individua, a samo je nesreća historičara što to nisu bili školovani etnografi. Prema tome, historija treba imati puno više povjerenja u radove etnografa, i njima se služiti u granicama svojih potreba. Dakle, ciljevi i mogućnosti etnografije i historije u bitnome se podudaraju, pa Lévi-Strauss mijenja nivo promatranja, smatrajući da se pitanje razlike historije i etnografije svodi na odnos historije i etnologije u užem smislu, pošto se i jedna i druga bave integracijom prikupljenih podataka: »[...] osnovna razlika između njih nije ni u objektu, ni u cilju, ni u metodi; [...] one se prije svega razlikuju izborom dopunskih perspektiva: povijest organizirajući svoje podatke u odnosu prema svjesnim izrazima; etnologija u odnosu prema nesvjesnim uvjetima društvenog života«. ²⁹ Tvrdi se da svaki običaj, institucija ili bilo koji drugi društveni fenomen iza sebe nosi nesvjesni uzrok, koji mu omogućava egzistenciju. Tako, kad se stanovnike primitivnih zajednica pita za porijeklo nekog pravila ili vjerovanja, redovito se čuju odgovori (da je tako oduvijek, voljom bogova ili učenjem predaka) koji ne otkrivaju prave, nesvjesne razloge. Lévi-Strauss još navodi i sličan primjer iz našega vremena, gdje je obilje najrazličitijih gledišta, kojih se grčevito držimo i branimo ih, a da ne poznamo pozadinu njihova nastanka, ni njihovu pravu funkciju. Etnolog

²⁵ Isto, 23.

²⁶ Isto, 27.

²⁷ Isto, 28.

²⁸ Isto, 28.

²⁹ Isto, 30.

nužno mora spoznati nesvjesnu strukturu, koja se krije iza pojedinih kulturnih pojava, da bi odista mogao uspoređivati i pronalaziti zajednička načela. Slijedi da je osnovni znanstveni problem (ne samo etnološki): »Kako doći do ove nesvjesne strukture?«.³⁰ Na odgonetanju toga pitanja »[...] susreću se etnološka i povijesna metoda«.³¹ Već je spomenuto da Lévi-Strauss ne odlazi potpuno u krajnost, pa se u tome smislu može i shvatiti njegov iskaz: »Stanoviti razvoji društvenog života nesumnjivo dopuštaju dijakronijsku strukturu [...]«.³² Dijakronijski pristup postaje sporedna znanstvena metoda, koja može funkcionirati ponekad i ponegdje, ali ne može riješiti ništa bitno.

Predmet historije prvenstveno su oblici društvenih pojava kako su ih »[...] individuumi mislili i doživjeli«.³³ U masi institucija, običaja i sl., historijsko promatranje može izlučiti »[...] nešto što se održava«.³⁴ To zajedničko svakako su strukturalni elementi, koje Lévi-Strauss naziva najsavršenijim »[...] svjesnim izrazima društvenih fenomena«.³⁵ Oni su najveća dostignuća historije; a etnologija ih, pri procesu spoznaje nesvjesnih struktura, uzima u obzir, no ne može se na njima zadržavati kao povjesničari, jer »njezin je cilj dostići [...] inventar nesvjesnih mogućnosti kojih nema neograničeno mnogo«.³⁶ Dalje se kaže, da je prošlo vrijeme političke povijesti i njene ograničene metode, a ističe se ekonomska povijest koja je »[...] uvelike povijest nesvjesnih radnji«.³⁷ Ukoliko je neka knjiga povijesti dobra ona je »[...] prožeta etnologijom«,³⁸ a kao primjer navodi se L. Febvre koji se neprestano »[...] poziva na psihološke stavove i logičke strukture, koje se [...] može pogoditi samo indirektno, jer su uvijek izmicali svijesti onih koji govore i pišu«.³⁹ Pošto je posljednji uzrok svega ljudskog djelovanja ne-svjestan, a spoznaja »nesvjesnog« je područje i cilj etnološkog istraživanja (ako je u povijesnom radu zastupljen i problem nesvjesnog, onda je ta povijest »prožeta etnologijom«), posredno nam se nameće zaključak o znanstvenoj ograničenosti historije, koja bi morala biti samo međustupanj (sredstvo) znanstvenog proučavanja, dok je etnologija (kulturna antropologija) njegov vrhunac. U tome smislu može se shvatiti i ova slika: »Solidarnost dviju disciplina (etnologije i historije, op. a.) koja omogućuje da se pred očima sačuva cio prijedni put svakako je pravi Janus sa dva lica.«⁴⁰

Peto i šesnaesto poglavlje (u naslovu su označena kao pogovori prethodnim poglavljima) »Strukturalne antropologije« nisu objavljena u prvom izdanju knjige, jer je riječ o odgovorima Lévi-Straussa na kritike koje su doživjela njegova gledišta. Neki su mu autori zamjerali da primjenom strukturalne metode u etnologiji želi postići totalnu spoznaju društva, no on to odlučno odbija navodeći: »Mi samo hoćemo iz empirijskog bogatstva empirijske razno-

³⁰ Isto, 33.

³¹ Isto, 33.

³² Isto, 33.

³³ Isto, 35.

³⁴ Isto, 34.

³⁵ Isto, 34.

³⁶ Isto, 35.

³⁷ Isto, 35.

³⁸ Isto, 35.

³⁹ Isto, 35.

⁴⁰ Isto, 36.

likosti, koje će uvijek nadjačati naše napore promatranja i opisivanja, izvući konstante što se vraćaju na drugim mjestima i u drugim vremenima«,⁴¹ »[...] da otkrijemo način kako se ona (društva, op. a.) jedna od drugih razlikuju«,⁴² Lévi-Strauss tvrdi da između primitivnih i složenih društava »[...] razlika je u stupnju, ne u prirodi«,⁴³ i time odbija kritike koje su njegovoj metodi htjele priznati valjanost samo u proučavanju primitivnih društava.

On potom naglašava da ga pojedini kritičari nisu shvatili, pa odatle, vjerojatno, njihovo neispravno suprotstavljanje dijakronijskog i sinkronijskog stajališta. Oni smatraju da se lingvist ili etnolog primjenom strukturalne analize strogo ograničava na sinkroniju, tj. statiku, u kojoj sustavi ostaju nepovezani, ne mogu se svoditi jedni na druge. Prilikom kratkog odgovora, Lévi-Strauss se potpuno oslanja na R. Jacobsona koji je već prije eliminirao takve nesporazume. Naime, Jacobson kaže da je neopravdano poistovjećivanje sinkronije i statike, jer »statički je prekid fikcija; to je samo pomoćni znanstveni postupak [...]«,⁴⁴ a sinkronijski pristup u svojoj cjelini, uz ostalo, sadrži »percepciju kretanja« i statički trenutak. Njegovo razlaganje rezimira Lévi-Strauss tvrdeći »[...] da je opozicija između dijakronije i sinkronije uvelike iluzorna, dobra samo u uvodnim etapama istraživanja«. ⁴⁵

Spomenuto je da Lévi-Strauss u toj knjizi ne stoji na pozicijama ekstremnog antihistorijskog strukturalizma, koji historiju poima isključivo kao skladište podataka u koje će posegnuti u slučaju potrebe za kakvom golom činjenicom; no njegova je strukturalna metoda bez sumnje »antihistorijska«, a u krajnjoj konzekvenci temelji se na organsko-determinističkom shvaćanju čovjeka.⁴⁶ S druge strane, zatvoreni sistem strukturalne metode poprilično zadovoljava učenjakovu želju za objektivnošću i mjerljivošću proučavanoga područja, pri čemu bi, smatra Lévi-Strauss, uplitanje historijske, vremenskorazvojne dimenzije omelo tu objektivnost. Ali on uviđa da bi bila apsurdna potpuna negacija historičnosti društvenih fenomena, pa dijakroniji priznaje znanstvenu egzistenciju, ali je svodi na minimum. S optimizmom pledira za buduću suradnju historijske znanosti i etnologije, a pri tome historija ima ulogu koja ruši njen znanstveni integritet. U takvom shvaćanju historije, kao sastavnog dijela osnove s koje polaze druge društvene znanosti, leži prijetnja koja vodi ukinuću historije kao cjelovite i samostalne nauke. Historičari moraju ozbiljno shvatiti upozorenja tih tendencija u društvenim znanostima, te, prije nego uđu u dijalog s njima, treba da dublje i šire sagledaju uzroke koji su doveli do takvih nazora. Jer, očigledno su prošla vremena kad je za rješavanje problema historijske znanosti bilo dovoljno poznavati predmet i metodu samo historije.

Josip Jurčević

⁴¹ Isto, 92.

⁴² Isto, 336.

⁴³ Isto, 97.

⁴⁴ Isto, 99.

⁴⁵ Isto, 99.

⁴⁶ I. Kuvačić, n. dj., 395.